

TÕLKJAS PARKIDE UMBROHUNA.

E. Lepik.

Tõlkjat (*Bunias orientalis* L.) tuntakse meil rahva seas mitmesuguste, enamasti halva tähendusega nimede all, nagu rakvere raibe, venekapsas, raiped, raiperohud, ukunna, ugutelk, telk, trelka, laiakad jne. Neist nime-

Autori foto.

Tõlkja poolt vallutatud muruplats Kuressaare pargis.

Ein von der Zackenschote eingenommener Rasenplatz im Park von Kuressaare.

dest pegeldub põlgus selle taime kui ühe tülíkama põldumbrohu vastu.

Tugev, põõsakujuline, kähar taim tarvitab kasvuks palju ruumi, tõrjudes kõrvale kultuurtaimed. Kuni 1½ m sügavusele maasse tungiv juur teeb selle umbrohu hävitamise raskeks tavaliste harimisviiside abil.

Mitte vähem tülikas umbrohi kui põllul on tõlkjas ka parkides ja rohuplatsidel, kui teda lastakse seal segamatult levida ja areneda. Kujuka pildi sellest saab Kuressaare lossipargist. Siin on endistest kindlusemüüridest moodustatud nägusad nõlvakud ja rohuplatsid kohati peaaegu absoluutse katte moodustavatest tõlkjatest nii tihedasti kaetud, et kõik endised taimed on tõlkja poolt kõrvale tõrjutud. Endine õiteküllane loomulik muru on kadunud ning selle asemel näeme vähe-esteetilist koredat stepitaime, mille omalaadne vastik lõhn täidab ümbrust.

Pargis leiduvate avarate muruplatside esialgne taimkate 21. juunil 1934. a. nende ridade kirjutaja poolt toimetatud vaatluste järgi oli järgmine:

	sagedus ¹	katte- väärtus ²		sagedus ¹	katte- väärtus ²
<i>Bunias orientalis</i>	5	5	<i>Lappa tomentosa</i>	1	2
<i>Urtica dioica</i>	3	3	<i>Melandryum album</i>	1	1
<i>Ranunculus acer</i>	3	1	<i>Pimpinella saxifraga</i>	1	1
<i>Poa pratensis</i>	3	1	<i>Dactylis glomerata</i>	1	1
<i>Lathyrus pratensis</i>	2	3	<i>Carex muricata</i>	1	1
<i>Plantago media</i>	2	3	<i>Fragaria vesca</i>	1	1
<i>Veronica chamaedrys</i>	2	2	<i>Vicia sepia</i>	1	1
<i>Anthriscus silvestris</i>	2	2	<i>Ranunculus repens</i>	1	1
<i>Potentilla anserina</i>	2	2	<i>Carduus crispus</i>	1	1
<i>Alchemilla vulgaris</i>	2	2	<i>Potentilla argentea</i>	1	1
<i>Alchillea millefolium</i>	2	2	<i>Galium aparine</i>	1	1
<i>Trifolium pratensis</i>	2	2	<i>Plantago major</i>	1	1
<i>Lamium album</i>	2	2	<i>Heracleum spondylem</i>	1	1
<i>Pastinaca sativa</i>	2	2	<i>Rumex acetosa</i>	1	1
<i>Artemisia vulgaris</i>	2	1	<i>Cerastium triviale</i>	1	1
<i>Tragopogon pratensis</i>	2	1	<i>Plantago lanceolata</i>	+	1
<i>Festuca pratensis</i>	2	1	<i>Rumex crispus</i>	+	1
<i>Avena pubescens</i>	2	1	<i>Taraxacum officinale</i>	+	1
<i>Potentilla reptans</i>	1	2	<i>Geum urbanum</i>	+	+
<i>Medicago lupulina</i>	1	2			

¹ + = väga harva, ainult mõned üksikud eksemplarid kogu hinnatava ala kohta; 1 = sagedamini, kuid umbrohu katteväärtus on siiski üldiselt väga väike; 2 = rohkesti, umbrohi katab vähemalt $\frac{1}{20}$ hinnatava proovilapi pindalast; 3 = umbrohi katab $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ proovilapi pindalast; 4 = umbrohi katab $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ proovilapi pindalast; 5 = umbrohi katab $\frac{3}{4}$ ja enam proovilapi pindalast.

² 1 = umbrohi kasvab üksikult; 2 = rühmiti, s. o. väikeste salgakestena, tortidena või mätastena (näit.: *Deschampsia caespitosa* tordid; *Dactylis glomerata* tordid jne.); 3 = salguti, väiksemad tihedad laigud ja padjandid (näit.: samblad); 4 = jõuguti, suuremad laigud, vaibandid (näit.:

521825683

paiseleht, *Tussilago farfara*); 5 = parviti, suuremaid alasid pidevalt kattev (näit.: sageli põldsinep, *Sinapis arvensis*, rõigas, *Raphanus raphanistrum* jne.).

See esialgne taimestik on paljudel muruväljakutel välja tõrjutud tõlkja poolt, mille kate koosneb kohati 50—100 varrest ruutmeetril. Endisist asukaist leiame siin ainult mõningad kidurad, pooleld lämmatatud kääbused ja idandid:

<i>Urtica dioica</i>	1	1	<i>Veronica chamaedrys</i>	+	1
<i>Anthriscus silvestris</i>	1	1	<i>Dactylis glomerata</i>	+	1
<i>Lamium album</i>	1	0	<i>Carduus crispus</i>	+	1
<i>Arrhenatherum elatius</i>	+	1			

Tõlkja tõrje parkides ja muruplatsidel on kergemini teostatav kui põllul, kuid nõuab siingi suuremat hoolt ja kulusid. Kõigepealt on tarvilik, et tõlkjaga muruplatsid madalalt niidetaks varakult enne tõlkja õitsemist ja ädala niitmist korrata lühikeste vaheaegade järel. See takistab tõlkja seemnete valmimist ning võimaldab kõrreliste ja teiste rohttaimede järelkasvu. Noorena söövad loomad tõlkjaid ning teda võib tarvitada heinaks. Kõige radikaalsemaks tõlkja tõrjeks on muidugi vana kamara hävitamine ja selle asendamine külitud muruga. Alaliselt niidetaval murul hävivad tõlkjad juba kiiresti mõne aasta jooksul.

Die Zackenschote als Unkraut der Parks.

In Estland ist die morgenländische Zackenschote (*Bunias orientalis* L.) im Volk unter den verschiedensten Namen bekannt. Der grösste Teil dieser volkstümlichen Namen drückt die Missachtung aus, die das Volk diesem lästigen Feldunkraut gegenüber empfindet.

Nicht minder lästig ist die Zackenschote auch als Unkraut der Parks und Rasenanlagen, falls sie sich hier ungestört entwickeln und verbreiten kann. Ein prägnantes Beispiel dafür ist der Schlosspark der Stadt Kuressaare. Hier sind die malerischen Gehänge der alten Festung und die Rasenplätze stellenweise fast ausschliesslich so dicht von der Zackenschote bewachsen, dass alle ursprünglichen Pflanzen durch sie verdrängt worden sind. Der ursprüngliche blütenreiche Rasen ist verschwunden und an seiner Stelle prangt die wenig ästhetische Steppenpflanze, deren eigenartiger widerlicher Geruch sich in der Umgebung verbreitet.

Diese ursprüngliche Pflanzendecke (verg. Verzeichnis auf Seite 2) ist auf vielen Rasenplätzen von der Zackenschote verdrängt worden, die häufig durch 50—100 Stengeltriebe innerhalb eines Quadratmeters vertreten ist. Von den früheren Pflanzen findet man nur noch einige verkümmerte halb erstickte Zwergpflanzen und Keimlinge:

Urtica dioica, *Anthriscus silvestris*, *Lamium album*, *Arrhenatherum elatius*, *Veronica chamaedris*, *Dactylis glomerata*, *Carduus crispus*.

Die Ausrottung der Zackenschote ist in den Parks und auf den Rasenplätzen leichter durchzuführen als auf dem Felde, verlangt aber auch hier grosse Sorgfalt und einige Ausgaben. In erster Linie ist es erforderlich den

Rasen frühzeitig, vor der Blüte der Zackenschote, niedrig abzumähen und die Mahd in kurzen Pausen zu wiederholen. Bei diesem Verfahren können die Samen der Zackenschote nicht reifen und den Gräsern und anderen Kräutern wird die Möglichkeit des Nachwuchses gegeben. Die jungen Pflanzen der Zackenschote werden von den Tieren gefressen, so dass man sie als Pflanzenfutter verwerten kann. Am radikalsten verfährt man bei der Bekämpfung der Zackenschote indem man den alten Rasen aufpflügt und das Land mit neuer Rasensaart versieht. Auf Rasen, die ständig gemäht werden, verschwindet die Zackenschote schnell im Laufe einiger Jahre.

